Co na podzimu vyvzdoruješ?

Uchopit Soňu Červenou není možné. Je plachá jako lesní laň. Porazit Soňu Červenou, nebo nad ní zvítězit či s ní prohrát, nelze. Ona totiž s nikým nebojuje. Obdarovat věcí Soňu Červenou je přetěžké. Nic nepřijme. Vidět Soňu Červenou zlomenou? Neexistuje! Chodí vždy vzpřímeně a s úsměvem na tváři. Rozplakat Soňu Červenou? Téměř nemyslitelné. Své pocity nevystavuje na tržišti. Zastihnout Soňu Červenou v nečinnosti? Nemožné, jakýsi raketový vnitřní motor ji neustále žene vpřed. Snad neprofesionální výkon Soni Červené? Přímo sci fi – její precizností by se dalo dláždit Václavské náměstí. Soňa Červená stýskající si? Nikdy! Všechno už totiž zažila. **Soňa Červená** milující život? Ne jinak než vášnivě jako její Carmen. Soňa Červená divou Opery i divou Thalie? Jistě. A tisíckrát jiná. Lze vůbec pochopit Soňu Červenou? Nelze. Můžeme ji jen a jen obdivovat!

„Paní Červená, vy jste dnes jakousi pilotní personou, která si může dovolit říci téměř vše. Máte někdy touhu to udělat? Říci něco, co jste ještě nikdy neřekla?

Ne, určitě ne, jsem nesdílný introvert, už jen proto, že rodičovská výchova mi vštěpovala mnohá pravidla a jedno z nich znělo: „Mluv jen tehdy, když jsi tázána!“ Když slyším, jak lidé kolem dokola musí sdělovat všechno, co ví (a mnohdy i to, co neví), jdou na mne mdloby. Tak prosím, je na vás, abyste se tázal.

„Dáváte mi tedy zelenou na jakékoliv otázky?

Dávám vám jen červenou.

„Beru vás za slovo a kladu otázku červenou, přímo šarlatovou, kardinálskou. Kardinál Špidlík totiž žertovně prohlásil, že po devadesátce umírá už málokdo. Vy jste tuto milost obdržela. Bojíte se smrti?

Poslední dobou se ke mně hlásí nová kamarádka – Smrt. Občas cítím, jak mi na tváři kreslí nové vrásky. V tramvaji se mi starostlivě nabízí místo. Muži už se nedívají na mě, ale skrze mně. Když ale někdo žil tolik životů jako já, snesu i tuto společnici. Nezaháním ji, nechci se s ní dostat do sporu. Jak to říká Ema Destinnová v jedné ze svých básní, které pro mne objevil Dr. Jan Králík a zhudebnil Otomar Kvěch: „Co na podzimu vyvzdoruješ?“

„Nevíme, kolik času je nám zde dopřáno. Přemýšlíte nad posledními věcmi člověka? Myslíte, že budete z vašeho života jednou skládat účty?

Účty ze svého života skládám denně. Ráda bych za sebou zanechala čistou, trvalou stopu. Jeviště - tam když spadne opona, je to nenávratně odehrané představení. Sebelepší kritika v tisku - včerejší noviny jsou dobré leda pro sběr starého papíru. Žijeme jepičí život. Proto alespoň tu stopu, prosím!

„Proslavený režisér Robert Wilson vás kdysi v Janáčkově opeře Osud obsadil do alegorické postavy Osudu. Co jste cítila, když jste téměř na sklonku své kariéry stála poprvé na vysněném jevišti Národního divadla?

Co jsem cítila? Dohodli jsme se přece, že tento rozhovor nebude o slastech a strastech, o fňukání, o má dáti-dal. Tak tedy o osudu. Osud nehledejme někde nad námi, máme ho v sobě. Nikomu a ničemu nedávejme vinu za nic, než sami sobě. Každý máme v sobě touhu a talent ku štěstí. Někdo jen zapomněl, že i to se musí kultivovat. Láskou k bližnímu, ke všem tvorům, k přírodě; především vyloučit sobeckost a ziskuchtivost.

„Současnost, Stavovské divadlo a opět v režii Roberta Wilsona v „1914“, tentokrát jste ztvárnila Čas. Stát se Časem v naší lidské dočasnosti, na to musí mít člověk i velkou osobní i hereckou odvahu.

Říkáte, že není jednoduché ztvárnit čas? Čas je přece nejjasnější a nejspravedlivější záležitostí na světě. Doprovází nás celým životem, věrně a přesně. Nekritizuje nás, nedělá nám žádné problémy, to jen my sami s ním často nevycházíme. Pojetí Roberta Wilsona bylo, aby Čas do ničeho nezasahoval, nic nekritizoval, jen objasňoval a archivoval. Z počátku zkoušek se mi to zdálo být málo dynamické, až pasivní. A jako vždycky, jsem mu musela dát za pravdu. To jenom my tady čas dramatizujeme, prohlašujeme za svého nepřítele: Nemám čas! Nestíhám! Kam se poděl MŮJ čas? Už je zase pozdě... Nerespektujeme čas a svoji nedochvilnost svádíme na čas. Čas je něco drahocenného, proto ho musíme respektovat a ne ho marnit. Promarnit čas - slyšíte v tom slově tu marnost? V tom je čeština ojedinělá. Die Zeit vergeuden, killing the time, waste of time, gaspiller le temps, perdre du temps. Pardon, konec přednášky. Jen ještě půldruhé věty: Jedna z mých mála mouder zní: „Spěch je můj úhlavní nepřítel.“ Proto všude raději chodím včas.

Zdá se, že jste s režisérem Wilsonem výborně spolupracující tandem.

Robert Wilson je jedinečný režisér, architekt a čaroděj světla. Odhadne ihned a přesně své herce a pozvolna je zavede až

S Karlem Košárkem, 2014

na vrchol jejich možností a osobností. Obdivuji jeho obrazotvornost, nesmlouvavý postoj k práci, jeho posedlost. Objevil pro mě nový svět. Když jsem končila svoji operní dráhu, pozval mě ke spolupráci a pak jsem v jeho produkcích objela opět celý svět. Naučil mě vidět a vnímat divadlo jinak, než jak jsem ho nahlížela z operních prken. Naučil mě nestát na jevišti nohama, ale hlavou. Proto vydržím to, co vydržím. Je to jen věc disciplíny a koncentrace. Tak jednoduché to je!

Čím vás tak přitahují autoři 20. století?

Tím, jak málo jsme se od nich poučili. A jestli by se to snad nedalo ještě napravit.

Vdechla jste život mnoha rolím na jevišti, učila jste tyto postavy chodit, mluvit, dýchat. Snažila jste se je vymazlit k dokonalosti. Není vám líto, že jste toto nezažila jako máma svých dětí?

Hradec Králové je domovem rodu Červených, domovem Soni Červené

Když na jaře roku 1925 oznámil rodinný lékař paní Žofii Červené zprávu, že je po pěti letech opět v radostném očekávání, zděsila se a prohlásila, že žádné další dítě nechce, natož takové, které by se mělo narodit ve znamení Štíra a tím ji snad zkazit celou plesovou sezónu. Člověk míní a Pán Bůh mění! V září téhož roku se narodila Žofii a Jiřímu Červeným malá Sonička. Jako batole měla na bryndáčku vyšito Prosím, nelíbat!!! O to více jí však muži líbali a líbají ruce po další roky jejího života.

Prvním velkým hitem Červené, dá-li se to tak, vzhledem ke světové operní dráze pěvkyně říct, byla píseň Káči Maršálkové Jakpak je dnes u nás doma? A byla to svým způsobem píseň osudová. Její název předznamenal dlouhá léta v emigraci a stesk po rodině, přestože měla Soňa Červená stýskání zakázáno. Tak ostatně zní i název její autobiografie – STÝSKÁNÍ ZAKÁZÁNO. Její druhý díl byl právě dokončen. Touha po domově nebyla jen touhou po Praze, kterou tato mladá umělkyně milovala. Hradec Králové byl městem, které ji na jejích štacích po celém světě provázelo. Václav František Červený – hradecký patriot, výrobce a vynálezce žesťových nástrojů, ale především Sonin prapradědeček, byl mužem, v jehož stopách velká česká mezzosopranistka kráčela a byla vždy velmi hrdá, když se ve světě setkávala s Václavovými hudebními nástroji, jichž je sama vášnivou sběratelkou. Jemu také věnovala svoji druhou knihu MŮJVÁCLAV (psáno dohromady), ve které skvěle zdokumentovala nejstarší historii svého rodu v kontextu tehdejší

S Thálií za celoživotní dílo

Teď ano. Ale porodit dítě do dvacátého století a ještě k tomu v emigraci, to mi tehdy připadalo nesvědomité, až sobecké. A tak byly moje role, moje postavy mými dětmi. Řekl jste slovo vymazlit. Ano, do svých rolí, do svého povolání jsem investovala svou potřebu mazlení a dělám to dodnes.

„ Zažila jste první republiku. Kde se ve vás bere ta nevídaná modernost a nadčasovost?

Doba se mění, posouvá a pádí. Nechci, aby mně podtrhla nohy, a tak se snažím držet krok.

„ V dětství jste byla bezstarostnou holčičkou z dobré rodiny. A postupně jste dramaticky o všecko přišla, o rodiče, manžela, majetek, o ochranu a nakonec i o rodnou zem. Nikdy vás nepřepadla beznaděj?

Nikdy! Nad vodou mě drželo a neslo pořád dál něco, čemu se ve výchově říkalo disciplína. Až teprve později se to ve mně usadilo coby silná vůle s podezřelým krédem - ale pro mne čistočistým: Co chci, to mohu.

„ Zvítězila jste tak sama nad sebou.

Ne, to ne, zvítězit znamená někoho porazit! Tomu jsem na hony vzdálená. Kdyby se lidé vzdali soutěživosti a nahradili tento bojovný pud porozuměním, sou-citem, hned by nám všem bylo lépe.

„ Přemýšlím, co by tak asi na vaši hereckou tvorbu, a vůbec celou vaši skvostnou kariéru, řekl váš otec...

Můj otec? Nevím, asi to, co mně řekl, když jsem se s ním naposledy radila a loučila, než jsem emigrovala. Tehdy mně pronesl: *„Slunéčko, já jsem si žil svůj život a ty si ho teď žij taky a nenech si do něj od nikoho mluvit. Ani ode mne.“*

„ Nepodivoval by se třeba nad dnešní formou divadelního vyjadřování?

Možná ano. Divadlo totiž může být od slova dívat se, stejně tak, jako od slova divit se.

„ Paní Červená, děkuji Vám za vzácný rozhovor, který je tak trochu

společenské a politické situace, nejen v Hradci Králové.

V roce 1992 přijela tato všestranná umělkyně poprvé po dlouhých desetiletích opět do Čech, až dva roky po Sametové revoluci, předtím totiž denně někde ve světě vystupovala, a jedna z jejích prvních cest vedla právě ke hrobu rodu Červených na hradeckém Pouchově. Od té doby se Soňa Červená do Hradce Králové vrací pravidelně. Nejen soukromě, ale především pracovně. Poprvé to bylo na prkna Klicperova divadla ve hře Návštěva staré dámy. Své profesionální umění, které nemá v současné době v Česku v oboru melodram konkurenci, pak

Se svojí drezurní klisnou

v dalších letech dokazovala a stále dokazuje na jevišti Filharmonie Hradec Králové, kde zaslouženě sklízí potlesk na otevřené scéně. Mimochodem, její pradědeček Václav byl u vzniku Klicperova divadla a také spoluzakládal Sokol, v jehož budově dnes sídlí právě královéhradecká Filharmonie. I proto se stala pěvkyně a herečka Červená tváří nadačního fondu Varhany pro Filharmonii Hradec Králové a v rámci večera K poctě Soni Červené prohlásila, že kdyby tady byl dnes Václav, tak by mistrovské varhany Filharmonii jistě „špendýroval“.

Hradečané zkrátka Soňu Červenou uctívají a ona jim to stejnou měrou

na hraně. Ale dovolte mi, prosím ještě jednu ostrou zatáčku. Dosáhla jste v životě mnoha úspěchů, vyznamenání a poct. Jednou, tam nahoře, budete přesto stát s prázdnýma rukama, protože světská sláva... Co potom nabídnete protiúčtem?

Své čisté svědomí.

Co je, podle vás, čisté svědomí?

Nevím, neumím to formulovat. Snad to souvisí s vírou a s Desaterem Božích přikázání? Snad.

Chtěla byste lidem něco odkázat, vyjma neuvěřitelného množství vaší práce?

Já bych si měla dovolit něco odkazovat? Patetická otázka, ale pokusím se zůstat na zemi. Svou otevřenou náruč a tu svou šlépěj číslo čtyřicet. Kdyby se po ní někdo vydal, byla bych ráda.

Jak to myslíte, kdyby se po ní někdo vydal...

Třeba kdyby se někdo při vzpomínce na mne usmál. Nebo dostal kuráž.

Kuráž k čemu?

Nenecháme něco na fantazii čtenáře...?

Pavel J. Sršeň

Prvorepubliková kráska

S otcem Jiřím Červeným

vrací. Dokázali jí to i udělením čestného občanství města Hradec Králové, kdy prohlásila, že je to jedno z největších ocenění, kterého se jí během kariéry dostalo: *„Právě s ohledem na moje rodové kořeny jsem dojata o to více, že jsem čestné občanství přijala v královéhradecké katedrále Svatého Ducha, kam po celý život chodil můj praděd Václav. Ten byl jmenován hradeckým čestným občanem za zásluhy o vývoj Hradce Králové přesně před sto dvaceti pěti lety.“* O niterném vztahu Soni Červené k Hradci Králové nakonec svědčí i zápis v kronice hradecké Filharmonie: „U vás jsem doma!“

Soňa Červená je vskutku pozoruhodná žena. Měl jsem tu čest prohlédnout si její soukromý fotografický archiv. Neexistuje fotografie, na které by neměla pokaždé jiný výraz, jinou tvář. Divadelní ztvárnění postav Milady Horákové a Eliny Makropulos jsou pak až logickým vyústěním života herečky, která zažila pražskou smetánku a slávu prvorepublikových hvězd, hrůznost nacismu, falešnost komunismu, neproniknutelnost železné opony, život s neustále zabalenými kufry, ovace ve stoje na světových operních a divadelních scénách, obavy z návratu do rodné země a opětovný fenomenální úspěch v letech, kdy mnohé její kolegyně dávno pověsily kumšt na hřebík. Soňa Červená se netají s tím, že po sobě touží zanechat na tomto světě výraznou stopu. Není pochyb, že to nebude pouze stopa, nýbrž hluboká brázda. Je až symbolické, že tato distingovaná dáma obdivuje a miluje vznešenost, věrnost, divokost, nespoutanost a krásu labutí. Taková totiž byla i její Carmen, které se klaněl téměř celý svět. Až tedy někdy půjdete po pražské Kampě malou uličkou, kterou tak rád chodíval Jiří Červený – rodilý Hradečan, a která nese jeho jméno, vězte, že právě kráčíte ve šlépějích Soni Červené, velké Češky, Hradečanky, milovnice českého jazyka a ryzího češství, kterou dnešní moderní doba nemá šanci ničím zaskočit, a kvůli které nic nesmí zemřít, aby ona sama žila.

...když na jaře roku 1925 oznámil rodinný lékař paní Žofii Červené zprávu, že je po pěti letech opět v radostném očekávání, zděsila se a prohlásila, že žádné další dítě nechce...

Pavel J. Sršeň

Fotografie: archiv Soni Červené

Krása a kvalita za vstupné dobrovolné

Hudební festival jako jedna z cest nové preevangelizace

„Za každým uměleckým vyjádřením tušíme velikost tvůrce. Vnímáme krásu přírody, nezměrnost hlubin vesmíru, složitost nejmenší částečky hmoty. I v hudbě vytušíme přítomnost Tvůrce, který viděl vše, co udělal, že je dobré. Naslouchání lahodné hudbě vede k radosti z našeho poznání krásy a tvůrčí síly umělců, která je zřetelným odleskem tvůrčí síly Stvořitele.“ Toto jsou slova heřmanoměsteckého děkana P. Josefa Smoly z programové brožury letošního ročníku festivalu Hudební léto v kostele sv. Bartoloměje, který již dvanáctým rokem pořádala římskokatolická farnost v Heřmanově Městci. Stručně a zřetelně naznačují, k čemu festivalová nabídka směřuje. I hudba se může stát částí mozaiky svědectví péče Stvořitele o každého člověka. I prostřednictvím uměleckého prožitku můžeme otevřít prostor ke svobodné úvaze nad kulturním dědictvím Evropy, nad hodnotami, které dnes často v naší společnosti postrádáme.

Kde se takový festival vzal? Jaké to je oslovit okolí s podobnou nabídkou? U nás v Heřmanově Městci má hudba a její provozování velmi hluboké kořeny. Krásné, ač dnes nutně žádající zásadní opravu, barokní varhany byly postaveny krátce po dokončení kostela v roce 1765. Sedávala za nimi řada skvělých varhaníků i skladatelů. O liturgickou hudbu bylo v naší farnosti vždy pečováno. Vzpomeňme jen zdejšího dlouholetého děkana Václava Jakubce, který sám byl skvělým muzikantem a jehož mešní ordinárium i další duchovní skladby zde stále pravidelně zní.

S myšlenkou na pořádání pravidelných koncertů přišel ale před třinácti lety tehdy nový administrátor P. Hroznata Pavel Adamec OPraem. Ten měl dobrou zkušenost s obdobným projektem coby převor premonstrátského kláštera v Želivě. Začátky i u nás byly poměrně skromné. Ale základní myšlenka a cíl *„otevřít prostor pozoruhodného barokního kostela široké veřejnosti, nabídnout v letních měsících hudební osvěžení propojené s duchovní atmosférou kostela“* zůstalo platné dodnes. Lidé nemusí navštěvovat kostel jen při pohřbech či výjimečně svatbách či křtech. Zkusme zcela přirozeně krásnou hudbou tlumočit Boží oslovení vůči člověku.

> I v hudbě vytušíme přítomnost Tvůrce, který viděl vše, co udělal, že je dobré.

Na počátku jsme nikdo netušili, že z původních několika letních koncertů se velmi rychle stane festival, který postupně přitáhne řadu posluchačů nejen z Heřmanova Městce ale i širokého okolí. Po dvou letech se festival ustálil ve formátu šesti koncertů (vždy v nedělní podvečer jednou za 14 dní) od poloviny června do neděle před bartolomějskou poutí. Za 12 let jsme nabídli již neuvěřitelných 73 koncertů. O různorodosti dramaturgie svědčí vystoupení Jiřího Pavlici s Hradišťanem stejně jako Komorní filharmonie Pardubice, souboru Musica Bohemia nebo bratří Ebenů. V historii festivalu najdeme i velké projekty jako bylo uvedení Dvořákova oratoria Stabat Mater či letošní zahajovací koncert v podobě Mozartova Requiem. Stalo se i vítaným pravidlem zahrnout do programu festivalu vždy jeden externí koncert, kterým se snažíme dát prostor i jiným hudebním žánrům a přilákat další festivalové posluchače zvláště z mladší generace. Bezesporu jedním z vrcholů letošního festivalu se tak stalo vystoupení Ondřeje Havelky s jeho Melody Makers na nádvoří heřmanoměsteckého zámku. Jsme rádi, že zájem posluchačů o festival každý rok roste stejně jako jejich pozitivní

Schola Gregoriana Pragensis, 2016

Philharmonia Octet Prague, 2016; fotografie: archiv festivalu

ohlasy. Nakonec jeho smyslem je přinést radost z krásné hudby a špičkových interpretů co nejširšímu spektru posluchačů. Koncerty letos navštívilo bezmála 1600 návštěvníků.

A co je na festivalu specifické? Určitě fakt, že s výjimkou vždy jednoho koncertu s očekávaným velkým zájmem veřejnosti, neorganizujeme žádný (před) prodej vstupenek. Naším cílem je nabídnout koncerty i rodinám s větším počtem dětí a seniorům. Ti by možná nemohli dát poměrně vysoké vstupné běžné u podobných koncertů a festivalů. U nás máme vstupné doporučené (podle nákladů koncertu), dobrovolné na místě. A není pravdou, že by většina posluchačů této nabídky zneužívala. S touto otázkou souvisí i ekonomické zajištění celého festivalu. Jak se postupně v dramaturgii objevovali špičkoví umělci, sólisté i soubory, tak logicky rostl i rozpočet festivalu. Kromě prvních ročníků nikdy festival nezatížil rozpočet farnosti. Příjmy se musely minimálně rovnat výdajům a v posledních letech se daří postupně tvořit i drobný zisk určený na chystanou opravu varhan. Za to samozřejmě vděčíme ochotným sponzorům, které festival již řadu let má, dotacím kraje i města, jež festival vnímá jako zajímavý projekt propagující město, a mnoha dalším mecenášům.

Organizačně je festival postaven na zapojení širšího týmu farníků. Dramaturgie připravovaná nyní již vždy s minimálně ročním předstihem je představena pastorační radě farnosti, zde se diskutují programové alternativy. Jedná se s umělci, agenturami, pracuje se na propagaci, výrazně se letos rozšířila propagace na sociálních sítích a daří se tak oslovovat širší okolí. Festival se již stal součástí kulturní nabídky regionu a u mnohých vyhledávaným letním cílem nedělních podvečerů. Samotná příprava koncertů, pohoštění pro hosty a umělce je vždy v režii farníků a přátel. Tento tým dobrovolníků bohatě nahrazuje nákladné cateringové služby a prostředí farní zahrady již bylo svědkem řady pozoruhodných setkání se špičkovými nejen českými umělci.

Před několika lety jsme pomohli tehdy aktuálně povodní postižené sousední obci, letošním závěrečným koncertem jsme přispěli věnováním veškerého vstupného na charitativní projekt „Krůčky pro Ericku“ a zároveň poprvé nabídli špičkový japonský orchestr. Bylo by toho mnoho, o čem by šlo i za tak poměrně krátkou historii festivalu psát. Určitě ale není naším cílem konkurovat velkým hudebním festivalům. Snad na závěr malé doporučení: nebojte se zkusit ve svých farnostech či obcích využít kostel k podobné nabídce. Možností a hudebních nabídek je dnes obrovské množství. Začněte drobnými krůčky, nezapomínejte na kvalitu interpretů i programu. Požádejte o pomoc či konzultaci hudebníky. Uvidíte, že vynaložené úsilí nese své ovoce. Nakonec jeho hlavní smyslem je přinést radost z krásné hudby a špičkových interpretů. Duchovní prostředí, doslova genius loci našeho kostela sv. Bartoloměje, vytváří svoji neopakovatelnou atmosféru a snoubí krásy umění a duchovní rozměr tohoto místa. Tato přidaná hodnota platí jistě i pro řadu dalších míst v naší diecézi.

Marek Výborný
Organizační festivalový výbor
Řk. farnosti Heřmanův Městec